

تورک یوردی

تورک ادبیاقلری مرکز هییتی طرفندە نشر اولونور

جلد ۵

کانون ثانی ۱۹۲۷

نومرو ۲۵

اوبانك شىنكى

بىر بۇرۇن كۈچۈنك خاھىش

ا كىنلەر تارلاردىن طويلاشمىش ، خارمانلار قالدۇرۇش ؛ باغلىرى بوزۇلۇش باغچىلار كۈچۈن سولۇغە باشلاشمىش ؛ قاسم ياقلاشمىش . آرتۇق اوۋالردە اوتلار كۈچۈمگە ، آغاچلار كۈچۈنلەردىن كۈچۈمگە يۈز طوتۇش كۈچۈمى يۈكسەك يايلاقلار كۈچۈن سولۇش ؛ بۇكار باشلىرىنى كۈچۈنلەي قالمىشى .

« اينچە بەل » يايلاشنى كەشەش يايلىملىرى ، « كۈك چاي » كۈك سوغۇق سولۇش باشلىرىنى بەلدىن شەندىرەن (سارى كچىلى) اوبانك ، كەچەلەر اوبانك ، كۈچەلەر باغچىلار كۈچۈن سولۇش . بىر كۈن اول اوبانك ياشلى قوجالىرى كۈچەلەر قارار وېرىشلىرى ، بۇ قارار ھەر چادىرە بىلەن بىرلىشىدى . ايرتەسى كۈن ، طاك يىرى آغاچلىرى ، سۈرۈلەر ، چوبانلىرىنى كۈچۈن سولۇش ؛ چادىرلەر ، بىر قاچ دىققەت كۈچۈن سولۇش يېقىلەر قىزىقلىقلار قوللانلىرى دۈە چوۋاللىرىنى بىرلىشىش واپىلىرى بىلەن دۈەلەر بۈككەنلىشىدى ، سۈرۈلەر كۈچۈن يۈكسەك قىيىنلارنى ياپىلەر قىيىن سىزىلەردىن آيرىلەر قىيىن ، اۋكەن ايلەرىلەر بۇر ؛ آرقادىن چادىر خەلق سىرا سىرا : قوجالىرى آتلىرى ، قىسراقلىرى بىنىمىش ، يەتەشكەن چوچۇقلار دۈەلەر خامۇدلىرىنى اۋتۇتىلمىش ، كۈچەلەر قوزۇلى آتلىرى ، سىرتلىرىنى قونداقلىرى ، كەيلىرى قىزىللىرىنى كىرمان [*] لىرى ، دەلى قانلىلار اۋموزلىرىنى اۋتۇتۇشلىرى كە تۈر كۈچۈن سولۇش ، كە آۋلانەر قىيىن كۈچەلەر اۋتۇتۇش كىدىلىرىدى .

تەلەرىنى ھەنۇز شەق سىسى طاعىلمايان طاعلىرى دۈنۇق رەنكى قۇيۇ كۈچۈنلى

[*] كىرمان : يۈك واپىلىرى كىرمان كە يارار سىلىپ شەكلىنىدە بىر فېرىلداق ؛ « شەكلىنىدە واپىلىرى » دەپ بىلىم .

قایاقلرنده کوچه بهنک جنبشلی حرکتی دهرین عکسلر بیراقیور ، صارب چیغیرلرده
آدملرینی تردد و توکلله آتان دوه لرك پست و تیز آهنگلرله اوتن چا کلری ایصسر
وانکیکن درملرده بر وداع آیدنی ترک ایدیوردی .. آتار کیشنه یور ، طوروملر
بو کورییور ، و بعضاً سسزله شن قافله نك آ یاق سسلرندن اوردک رک چاملقلرک
آره سندن قالقان بر قارتال ، کوکلره دوهرو یوکسه لیور ، طاغلرک یوجه لقلرینه
حاکم قانادلریله یایلا قومشولرینی اوغورلایوردی .

اینجه بهل کوزدن اوزاقلاشمش ، قوناق یری یاقلاشمشدی ، اوبانک یانیق
سسلی « یوسف » ی آرقاده قالان یایلا صیرت لرینه حسرتله باقدی . بر ایچ کلیشی
ایله باشلادینی شو (غربت یاقیمی) ایله کوچه بهنک ایرغینلقلرینی باصمغه چالیشیوردی . [**]
یا ، دومان ده واردر یوجه داغلرک باشنده !
آرزوم ده قالدی طوبراغنده طاشنده . . .
یا ، بزم ده ده کیل ایل ، عالمک باشنده .

کیتمه طورنام ، بهلرک آوجیسی چکیلسین ،
اینه جکک کوللرک دوکی چه زیلسین !
قانادی بیتمه دک یاورولر .. قالدی قال !

اینجه بهل دن ایندک چوقور اووایه ،
آل قالدیروب دوردق حقه دعايه .
مولام بزى ایریشدیره صلايه

کیتمه طورنام بهلرک آوجیسی چکیلسین ،
اینه جکک کوللرک اوکی چه زیلسین !
قانادی بیتمه دک یاورولر . قالدی قال !

آز ، اوز کیدیلمش ، دره ، تپه ، دوز کچیلیمش ، آقشامک آلاجه قارانلقنده

[**] خاطره مزده یازیلان یاقیملر، تورکولر، ملی هاوالر دوهرو دن دوهرویه کوچه به
وخلق دیلنده سویلنه کلش ملی پارچالردن در . بونلرک کندیلرینه مخصوص بسترلرینک طویلانتا .
سنی کوکل آرزو ایدهر ؟

قوناق يرينە كلنمشدى . كوچەبە فوناقلىرى دىكر قوناقلىرى كېي دە كىلدەر . مسافە اعتبارىلە داھا قىصە ر عىنى زماندە ، كوچ يولنك جوارندە چايرلىق ، چىنك ، صولاق واولدجە اورمانلق اولق لازمدر . بزم قوناغمزده ، صارى كچىلىنك مەرىپىل كوچندە اوغرا دىنى بللى باشلى بر ىردر ، بوراسى بهار وياز كونلرى ، ياقىندەكى قىصە خلقنك بللى باشلى مسىرەسى تشكىل ايدن چوق شىرىن منظرەسىلە ا كيلان بر ىردر .

يشىل و كورچاملىقلرك آره سنده بر كوموش زنجىر كې قايناغندن صاف و براق فېشقيران بوكارىنك ، قالىن برچام كوودە سىندن اويولمش ، عصر دىدە اولوغنە نىستلە بورايە (اوزون بوكار) دىرلر . قوناق ىرنە يوردلر [*] ھىن ھىن بر ىرينە يىتتىشىكدەر . ذاتا يوروك داوارلرى كىندى ياتاغنى بىلىر ، بر ىرىلە قارىشسەلر بىلە يايلىم زمانى كلنجە ، كىندى چوبانلرىنك اىصلىغنى ھى ھىنى دويونجە يات سورودن سەچپاير ، چوبانك اوكنە دوشر .

ايشتە : اوزون بوكارك چەورە سنده دوولر اىخىدېرلش آغىرلقلر يىغىلمش و كوز آچوب يونمادن چادىرلر ىرلى ىرينە قورولمشدى ! بر ياندە دەلى قانلىلر بولدقلرى چالى چىرپى ايلە آغىل چەو ىرىيور ، بر ياندە اوبانك جوجقلرى ياقاجق طوپلايور ، چادىرلرك اىچندە كلينلر صاچ قوندىرىيور ، ا كىك ايلەيور ، يوردك قىزلرى ، اور كولى صاچلرندەكى كوموش زنجىرلى آلتونلرىنى شىنغىرداتەرق ، قوللرى صىوالى ائىكلرى چەمرە نمش ، آللرندە باقىر ھىلكە [**] لرلە آغىللرە سوت صاغمغە قوشيور . اوبانك قادىنجقلرى ، سوت طاوارىنە ىر دوزەلتيور . دىكر ياندە قارت قوجالر دوولرك خامودلرىنى اوكارىيور ، اونلرە آقشام ىملىكى خامور طوپلرى حاضرلايور و آتلر كوستانە كلە نيوردى . بويوك بر بەجەرىكلك و چوويكلەكە ياپىلان بو ايشلرى بن ، چادىرك او كىندە يانغمدە اولان اوجاگك كىنارندە بر كچەنك اوزەرىنە اوزانمىش سكونتە سىر ايدىيوردم .

[*] يورد = يوروك تەبىراتجە ھى چادىرك اشغال ايتدىكى ىردر .

[**] ھىلكە = ھىلكە : باقىردن مەمول ، قوللى باقراج .

آرتق، قوناق ایشاری بیتمش، هر کس وهرشی یرلی یرینه یرلشمشدی [*]
 بزده اوبانک اولوسی «حسنجه» ایله چادیریمزه چکیلهک. آقشام یالترینی یدکدن
 صوکره صاغه، صوله، ایله رییه، کیرییه دوریه صالدیران چوبان کویکلرینه
 بوتون اوبانک بکجیلکی ترک ایدلمش، قوناغک بوتون قاپیلری بو صورتله عادتاً
 کیلدلشمشدی !

حسنجهنک بوس بیقلی، یاغیز چهره لی اوغلی عثمان چاووش اوجاق باشنده
 باغداش قورمش، صاچاقلی، کوچوک داغارچفندن چیقاردینی قهوه بی طاوایه
 قاوورمغه قویولمش؛ فاطمه باجی، بر طرفده آش طاواسنی ایندیرمکه مشغول،
 عایشه کلین، دیکر اوجاقده، «هوشمه ریم» قوتارییور، کوچوک زینب قیزده
 مینی مینی منکیلی [*] قوللرینی صیوامش، طاسک ایچنده یوغورت ازییوردی.
 کوچ اوینک آقشام یمکی نه اولاجق؟ قاوورولمش بر صاچ کبابی، قایماقلی وباللی
 بر هوشمه ریم، بر دوغان پیلاوی، آیران وسوت بولاماسی ... ایشته: آلتون
 ییلدیزلری پاریلدايان کوك قبلی طبیعت سراینک صاچاغی آلتنه قورولمش؛ بوتون
 حیات صافقلرینی ایچنده طاشییان بر قیل چادیرک قونوغنه اُک اعلا ضیافت !

اُکمکمزى، آشیمزى یه دک، فاقفون ظرفلر تریاکی فنجانلریله صونولان
 قهوه لریمزى ایچدک .. اودی اُکسیلمه یین اوجاغک چیراقلغنده یانان چیرانک
 آیدینلغی قارشیسنده چوبوقلریمزى توتدیردک، اختیار حسنجه، کون کورمش
 قارت بیکیترلدن؛ بزه باشندن کچنلری آکلاتیور، طاتلی طاتلی دیکله یورز! آراء
 صیرا یارنلکلریمزه باجیلرده قاریشیوردی! چونکه کوچه به لکده قادینلرده بر
 اُرککدر؛ اونلر، شهر وقصبه قادینلرندن چوق فرقلی ومعاشرتلرند دها
 کیریشکیندرلر؛ بر چادیری، اُرککی اولمایان بر قادین اداره ایدر، مسافرلرینی
 قونوقلار؛ واقع بر تعرضی جسارتله مدافعه ایده بیلیر !

بز، خوش بش ایدرکن دیکر چادیرلردن ده قومشولر کلکه باشلامشدی .

[*] یال = آرپه اونندن، ساده صوده قویوجه پیشیرلش بولاماج؛ کویک یعی.

[*] منکیل = جامدن بیله زیک

التندە : كوچ اوباسىنك قونوقلى چادىرى بويلا بر كىچەدە ايصىسىز وجىنىشسىز
 بىراقىلە مازدى ؛ يازىن ، اووالرك صىجاقلىغىدىن ، صىقنىتىسىدىن اولدىنى كى شىمدى دە
 بايلارك صوغوق يوزىدىن قاجىق اىچون بو كوچ جىساتى يوروكلك بر بىرامى در .
 بر قاج كونه قادار سەھىل قىشلاغىنك اىلىق ھواسنە قاوشىق سەوينجىلە بو كىچە ،
 قوطلانە جقدىر . چادىرىمىزە كىرە نلردن « سارى كوسە ، نك اُندە كىنچە ، » طاقىر
 محمد ، ك اُندە درت تللى ساز ؛ چوبان ھەسە (عىسى) نك دە قوجا قاوالى واردى .
 دىركن ، بر كىرىش فىلى باشلادى ؛ بن اوبانك يابانچىسى اولمادىغىدىن ، بزم چىكىلر
 خوشلاندىغى ھاوالرى بىلىورلردى . چوبان ھەسە ، قوجا قاوالىلە يانىق يانىق
 اوفلەمكە باشلادى ، بو ھەزكىلر : (بىخە طوتوشان بر چوبانك ، طوز وىرلىش بر
 داوار سوروسى ، صوايچىمكە بىراقىلدىنى بر صىرادە ، قاوالىك حىزىن سىلىلە
 آياقلىرى صويە دە كەندىن چە وىرەن) بىستەسى ايدى . ھەسە ، يانىق سىلى قاوالىلە
 اوزون ھاوالردى دە آلدى .

بوکار آياغكە سازلرمى كلدى ؟

صويكەدە يونمە يە قىزلرمى كلدى ؟

طورنالرمى كلدى ، قازلرمى كلدى ؟

كىتمە طورنام ، بىللارك آوجىسى چە كىلىپىن ،

اينە جىكك كوللارك طوكى چە زىلىپىن ؟

قانادى بىتمەدك ياورولر . قالىدى قال !

ھەسە ، دىدىم ، سارى كچىلنك يايلا ياقىمنى دە اوفلرمىسك ؟ طوسونوم ! صوكر
 قاوالىنك كچەدىن مۇھىظەسى اىچىدىن چىقاردىنى اوزونچە برايكەدە چوبوغىنك اوجىندە كى
 ياغلى پاچاورا ايلە - توفىك ناملىسى ياغلار كى - قاوالىك اىچىنى ياغلادى ، ودىز
 چوكەرك صاغ دىزىنە دوغرو اھتىمالە اوزاتدىنى قاوالىك پردە لرنە پارماقلىرىنى
 يوقلايەرق ، شىقنىك بوتون قوتىلە اوفلەمكە قويولدى .

يوكسە ككەدە پارە پارە قارك وار ،

آلچاغكەدە مور سىنبىللى باغك وار ،

یاردنمی آیریلدک آم وزارک وار ،
 نیچون قالقماز یوجه طاغردومانک ؟
 یوکسه ککده یاوروشاهین بسلدی در ؛
 آچاغکده طوطو ، قومروسسلدی در ؛
 بنم قارا کوزلوم قارا یاسلدی در ؛
 نهیه قالقماز سلطان طاغی ، دومانک ؟

بو اوزون هاوالری ، اوبانک الک کوزل حاننده سی « یوسف » چاغیریور
 وقاوال آرا نغمه لرینی چالییوردی . بو کوچه به کوکسنک کوچلی نفسلریله اوفله ن
 وروحلرک ده رینلکلرندمه اورپرمه لر اویاندیران نغمه لرک آرتق شن وشاقراق
 ترنملرله اویوتیلماسی زمانی کلمشدی ! تکرارقه وه لرایچیلدی ، چوبوقلر دولدیریلدی .
 المله اویوشمغه باشلایان کوکلریمز کبی فهری سونمکه یوز طوتان اوجاغک آتشی ده
 پارلاتیلدی . طاگیر محمد ، کوکسی صدقلی سازینی قوجاغنه چکدی ؛ ساری کوسه
 کمنجه سنی صول دیزینه دایادی ؛ بزم ده ، قولاغمز کپریشده ؛ کوزومز تللرک
 تیتیره ییشنده دیکله یور وسیر ایدیورورز ؛ کور اوغلی سوکون ایتدی .

چادیر قوردم جاملی بهلک دوزینه ،
 مائل اولدم سه وکیلک یوزینه . .
 صیرما ، صدف دوشه دیرم سازیمه
 آل یاپ اوستام چابوق ، بنم سازیمی ،
 بن بر کور اوغلی یم ، طاغده که زهرم ،
 اسن روز کارلردن حيله سه زهرم ؛
 ده میر طوبوزمله قافاک ازمدم

نقرات

جاملی بلدن ایندیگمی کورمشلر ،
 قیر آتمک زه یکه رندن بیلمشلر . .

بكا آيواز ، كور اوغليدر ديمشار

نقرات

حسنجه : « كوستوكلى عثمان زىبكى ده چالسىلارمى ، افندى ؟ » ديدى :

— جوق ابي اولور ، حسنجه ، ديدم !

عثمان زىبك ، يالواجك (كوستوك) كويندن ، منلاولى اوغلى دى يه معروفدى ؛
بوندن قرق سنه اول اسكى بويوك قونيه ولايتى ايچنده اونلشمش بر طاغ قرالى
هر ناصلسه شقاوته سلوك ايتمش ؛ فقط او صيرالرده آناطولى يى باشدن باشه اقتصاداً
ياقوب قاووران روم ، ارمنى بازركانلرك مدهش بر خصمى ، « كاوور دوشمانى »
ايدى . عثمانك ياقيمى باشلادى :

عثمان يوكن ييقمش يولك صاغنه

آتيم ايشله مه يور فيندوس طاغنه ؛

هيچ آدام تسليم اولورمى كوردك بكنه ؛

سو پورك شو طاملرى عثمان كليور ؛

قير آتته يينشمش آرسلان كليور !.

كيجه ايله كوندوز بيم فرارم

يوقدر دين اسلامه بيم ضررم !

آلميده مارتينم ، كاوور آرام !

دوشدم برايرماغه آغلار كيدهرم !

قيزيل ايرماق كبي چاغلر كيدهرم !.

عثمانك بينديكى يالديزلى اكر ؛

هركلن قورشونلر عثمانه ده كر

عثمانك آتته مى بوينونى نه كر ؛

آچيل كور دومانلى طاغلر ، قاينغيلرده يز

غريب بلبل كبي آهوزارده يز !

آتىمى باغلادىم بن برچالى يە ،
 عرضحالم چىقدى باب عالى يە ،
 يەنت دوشدى صاچلى طورويە
 نقرات

بو كفتەلر ك ، كندىلر يەنتە شىصوص بىستەلرى ، نغمەلرى وارددر ؛ سازك تىترەك
 وشاقراق تىللر نەندە ، كىچىكەنك اولكون سىسلى كىرىشەندە امتزاج ايدەرك بو ، بوزولماش ،
 قارىشماش اوز تورك يوواسىندە ، يك باشقە حسىلرلە مشبوع موسىقى ذوقنى بر كره
 طادوب ، اوندىن اوزولمك ممكەنى ؟ . فصل ، دىكر برزىبكە چە وريلىدى ؛ بالطبع بو
 فصللردە اوبانك اينجە بللى ، آلتون برچىلىرى ، دەلى قانلىلرى دە اوينايورلردى :

قهوۋە پىشىرر ، ئەفەلر ؟

قهوۋەنك تلوۋەسىن يرلرە طاشىرر ؟

سىغانوب چە مرەنمىش فىلجان دەشىرر ؟

ياندىم آە ياندىم جامدىن باقانه !

جانم قوربان اولسون سارىلوب ياتانه !

قندىلىمى يانار ، ئەفەلر ،

قندىلك شوقنە كلىكىمى قونار ؟

ھركس سەودىكەنە بوبلەمى يانار ؟

ئەفەلر ، يارنلر چايرر ، چىن اوستونە !

بوكون دە باسقىن وار ، ئەفەلر ك اوستە !

اك صوكرائ ، سارى كچىلىك مىلى رقصى : (تەكە زورتلاماسى) آدندە بر صاللامە
 ھاواسىلە فصلە نہایت ويرىليور . بو صاللامە ، ايكي كيشى طرفدىن قارشى قارشى يە
 وپارماقلىك آراسىنە سىغىشىدىرىلن قاشىقلىك شىقىردىسىلە موسىقى يە اويولەرق اوينايور ؛
 قىصە ، يوروك چەبەكەنى آلتندە قوشاق وسلا حلقىلرلە سىقىچە قوشادىلان اينجە
 بەللر ك - رقصك بوتون آناندەكى - مستىنا قىيورملىرى و كوددەنك ھرقىمىنك اوبلە

حركتلىرى باردى كە: ئوز كور كولدردن، توره لردن اوزاق قالمش وىنلىكىنى يابانچى
 ملتلك كوره نىكلرىنە قاپدىرمىش تورك كىنجلىرى، بو كونكى بولاشىق دانس
 سالونلارندە، بوتورك رقصندەكى ذوق، مهارت وايىنچەلىكك بىكدە بىرىنى بولامازلار!
 آرتق كىچە ايله ريله يور؛ هر كس ىرلى ىرىنە داغىليور؛ اوجاقلر خفيف چىتىر-
 دىلرلە يانمقده دوام ايدىر كن اوبانك چە ورسندە اولوشان كوپكلرك امنىت و حضوريله
 آغىللارندە كەوئش كىتىن داوارلرك چاك سىلىرى، بركچە، بركەپە نىكدن عبارت
 ياتاغمك ايچندە بكانى كى كلىور.. بىكلر جە يىلدەر عرقك مادی، معنوى خصلتلىرىنى
 سىنە سندە طاشيان بوصاف يوروك اوباسنك تىمىز دويىقولى كوچ شىلىكنك خاطرە-
 سىلە طاتلى براوىقويه دالىيورم .

بالواج : آتابكلى نامى